

Prof. Dr.Nevzat Y. Aşıkoğlu
C.Ü. İlahiyat Fakültesi
Sivas-Türkei

Kuran'daki örnek olayların (mesellerin) ahlakî bilinç geliştirmedeki rolleri Bahçe sahipleri örneği

Tarih boyunca insanlar çeşitli toplumlar oluşturmuşlar kültürler ve medeniyetler meydana getirmişlerdir. Aynı duygu düşünce ve kültürü benimseyerek biraraya gelen insanlar kendilerine has ve genellikle inançlarına dayalı bir ahlak sistemi oluşturmuşlardır. Sözüünü ettiğimiz kültürün oluşmasında ve ahlak anlayışının gelişmesinde dinin belirleyici ve şekillendirici rolü bulunmaktadır.

Din ve ahlak kültürü oluşturan önemli unsurlardandır. Felsefi tartışmalar bir yana ahlakın temelinde dini inançların olduğu ve toplumun ahlak anlayışının oluşmasında bu inançların etkin rol oynadığı açık bir gerçektir.

İnsanın maddi ve manevi olmak üzere iki yönü vardır. Maddi yönü ile ilgili ihtiyaçlarını doyumak nasıl önemli ise manevi yönü ile ilgili ihtiyaçlarını doyumak da o kadar önemli ve gereklidir. Din ve ahlak insanın manevi yönü ile ilgili ihtiyaçlarının doyurulmasında etkin rol oynayan unsurlardır.

Ben, ahlakın, dini temeli olduğu düşüncesinden hareket ediyorum ve bu çerçevede dinin temelini oluşturan kutsal kitapların ahlaki şuur oluşturmada önemli olduğunu düşünüyorum. Din eğitiminde de bundan yararlanılması gerektiği kanaatindeyim.

Kutsal kitaplardaki ahlaki mesajların tümünü değerlendirmek bu tebliğin sınırını aşar. Bu nedenle kurandan insan ve toplum hayatı ile ilgili olarak verilen ve karşılaşması muhtemel bazı **örnek olayları** dikkatlerinize sunmak ve ahlaki şuur geliştirmedeki rollerini değerlendirmek istiyorum. Böylece benim sunacağım örnekler prof.Bilgin'in eyüp peygamber kıssası ile ilgili değerlendirmeleri ile de bütünlük oluşturacaktır.

İncelediğimizde kuran'da ahlaki mesaj içeren misallerin aslında insanlığın başlangıcına dayandığını görürüz. Ademin çocukları habil ve kabil arasında yaşananlar ve kabilin kıskançlığı ahlaki bir sapma olarak her zaman önemli olmuştur. Bu konuda kuran'da şöyle buyurulmaktadır: (5 maide 27)

“onlara adem'in iki oğlunun haberini gerçek olarak anlat. Hani birer kurban sunmuşlardı da birisinden kabul edilmiş diğerinden kabul edilmemişti. (kurbanı kabul edilmeyen kıskançlıkta) yemin ederim ki seni öldüreceğim dedi ve diğer de allah ancak takva sahiplerinden (kurban) kabul eder dedi.”

Burada birisi olumlu diğer olumsuz iki ahlaki prensip dile getirilmektedir. Bunlardan birisi kıskançlık, (hased) diğer ise, takva (allah'tan korkma, davranışlarda allah'ın rızasını gözetme) dir. Bu ve benzeri örnekler bütün kutsal kitaplarda vardır. Ancak ben tebliğimde kuran'da söz edilen ve **bahçe sahipleri** misali olarak bilinen iki örnek olay üzerinde yoğunlaşarak bu misallerdeki ahlaki mesajları öne çıkarmak istiyorum. Kuran'da

içerisinde her türlü meyve ve yiyeceğin yetiştiği çok güzel bahçelerin sahibi olan insanların düşünce ve davranışları anlatılır.

Birinci örnek 18'nci sure olan kehf suresinde yer alır, şöyle buyrulur:

32. *Onlara iki adamı misal olarak göster: birine iki üzüm bağı verip, etrafını hurmalıklarla çevirmiş ve aralarında ekinler bitirmiştik.*

33. *Her iki bahçe de ürünlerini vermişlerdi, hiçbir şeyi de eksik bırakmamışlardı. İkisinin arasından bir de ırmak akıtmıştık.*

34. *Onun gelirleri de vardı. Bu yüzden, arkadaşıyla konuşurken böbürlenerek: "ben malca senden zengin, soy sop bakımından da senden daha güçlü ve üstünüm " dedi.*

35-36. *Kendisine böylece yazık ederek bahçesine girerken: "bu bahçenin batacağını hiç zannetmem. Kıyametin kopacağını da sanmıyorum. Eğer rabbime döndürülürsem, şüphe yok, ki orada bundan daha iyisini bulurum" dedi.*

37-41. *Kendisiyle konuştuğu arkadaşı ona: "seni topraktan, sonra nutfeden yaratana, sonunda da seni insan kılığına koyanı mı inkar ediyorsun? İşte o benim rabbim olan allah'tır. Rabbime kimseyi ortak koşmam. Bahçene girdiğin zaman, her ne kadar beni kendinden mal ve nüfus bakımından daha az buluyorsan da: "maşaallah! Kuvvet ancak allah'a mahsustur! Demen gerekmez mi? Rabbim, senin bahçenden daha iyisini bana verebilir ve seninkinin üzerine gökten bir felaket gönderir de bahçen yerle bir olabilir. Yahut suyu çekilir bir daha da bulamazsın" dedi.*

42. *Nitekim, ürünleri yok edildi; bağın alt üst olmuş çardakları karşısında, sarf ettiği emeğe içi yanarak ellerini oğuşturup "keşke rabbime kimseyi ortak koşmasaydım" diyordu.*

43. *Ona, allah'tan başka yardım edebilecek adamları da yoktu, kendi kendini de kurtaramadı.*

44. *İşte burada kudret ve hakimiyet, varlığı gerçek olan allah'ındır. Mükafatlandırma bakımından hayırlı olan da, sonuçlandırma yönünden hayırlı olan da o'dur.*

45. *Onlara, dünya hayatı misalinin tıpkı şöyle olduğunu anlat: gökten indirdiğimiz su ile yeryüzünde yetişen bitkiler birbirine karışır, ama sonunda rüzgarın savuracağı çerçöpe döner. Allah her şeyin üstünde bir kudrete sahip olandır.*

46. *Mal ve oğullar, dünya hayatının süsüdür. Ama baki kalacak yararlı işler, sevab olarak da, emel olarak da, rabbinin katında daha hayırlıdır.*

İki arkadaştan birisine bol meyvelerle dolu iki bahçe ihsan edilmişti ve servetçe de çok zengindi. Bu kişi, diğer arkadaşına dönerek ondan daha güçlü olduğunu iddia etti. Bahçesine girdi ve böbürlenerek bu servetin yok olacağını sanmam diyerek kıyameti inkar

etti. Oysa arkadaşı, kendisine bu nimetleri veren allah'ı tanıması için onu uyarmıştı. Derken allah'onun her şeyini elinden aldı. Perişan olmuştu ama artık çok geçti.

Bu örnekte insanların günlük hayatlarının akışı içinde yaşamaları muhtemel bir olay akıcı bir uslupla anlatılmaktadır.

Buradaki yöntem öncelikle iyi ve kötü davranışların mukayesesi ve kötü hareketin sonucunun ortaya konulması şeklindedir. Vurgulanan ahlaki prensipler;

-servet ile böbürlenmemek,

-diğerini küçük görmemek

-her şeyi yaratana inkar etmemek

Şeklinde ifade edilebilir.

Bahçe sahipleri ile ilgili **2. Örnek** kuran'da 68. Kalem suresinin 10-32. Ayetlerinde yer almaktadır. Burada inançsızların laf getirip götürenlerin, iyiliği engelleyen yani ahlaki düşüklük içinde olanların durumunu açıklamak için yine bahçe sahipleri örnek verilir.

Şöyle buyrulur: bismillahirrahmanirrahim

10-14. *Diliyle iğneleyen, kovuculuk eden, iyiliği daima önleyen, aşırı giden, suç işleyen, çok yemin eden alçak zorbaya, bütün bunlar dışında bir de soysuzlukla damgalanmış kimseye, mal ve oğulları vardır diye aldırış etmeyesin.*

15. *Ayetlerimiz ona okunduğu zaman: "öncekilerin masalları" der.*

16. *Onun havada olan burnunu yakında yere sürteceğiz.*

17-18. *Biz bunları, vaktiyle bahçe sahiplerini denediğimiz gibi denedik. Sahipleri daha sabah olmadan, bahçeyi devşireceklerine bir istisna payı bırakmaksızın yemin etmişlerdi.*

19-20. *Ama onlar daha uykudayken rabbinin katından gönderilen bir salgın o bahçeyi sarıvermişti de bahçe kapkara kesilmişti.*

21-22. *Sabah erken: "ürünlerinizi devşirecekseniz erken çıkın" diye birbirlerine seslendiler.*

23-24. *"bugün orada, hiçbir düşkün kimse yanımıza sokulmasın" diye gizli gizli konuşarak yürüyorlardı.*

25. *Yoksullara yardım etmeye güçleri yeterken böyle konuşarak erkenden gittiler.*

26-27. *Bahçeyi gördüklerinde: "her halde yolumuzu şaşırmış olacağız; belki de biz yoksun bırakıldık" dediler.*

28. Orta yolda olanları: "ben size allah'ı anmanız gerekmez mi? Dememiş miydim?" Dedi.

29. "rabbimizi tenzih ederiz; doğrusu biz yazık etmiştik" dediler.

30. *Birbirlerini yermeye başladılar.*

31. *Sonra şöyle dediler: "yazıklar olsun bize; doğrusu azgınlık edenlerdendik."*

32. *"belki rabbimiz bize bundan daha iyisini verir; doğrusu artık, rabbimizden dilemekteyiz."*

Buradaki yöntemde ise önce ahlaki olmayan bazı davranışlar sıralanmakta, bunları yapanlar, yoksulu gözetmeyen, yardımlaşmayı önemsemeyen bahçe sahiplerine benzetilmektedir. Sonuçta ise pişmanlık ve tövbe yani hatadan dönme yolu gösterilmektedir. Vurgulanan ahlaki prensipler;

-yoksulu gözetmek, yardımlaşmak,

-allahı yüceltmek,

-hatayı anlayıp dönmek

Şeklinde ifade edilebilir.

Bu örnekler insanın günlük hayatındaki bazı olayların ahlaki açıdan ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. Derste uygun metodlarla bu örneklerin anlatılması ahlaki bilinç getirmede oldukça önemli etki yapacaktır, kanaatindeyim.

Örneklerin içerdiği ahlaki mesajlar sadece mü'minler için değil bütün dindarlar için geçerlidir yani evrensel mesajlardır. Evrensel mesajların ön plana çıkarıldığı bir ahlak eğitimi küçülen ve birbirinden etkilenen dünyamızda giderek daha kaçınılmaz olmaktadır. Çünkü iletişim imkanlarının gelişmesiyle dünyamız farklı kültürlerin bir arada yaşadığı bir gezegen haline gelmiştir. Dini ahlaki ve kültürel olaylar ve düşünceler toplumları etkilemektedir.

Karşılıklı olarak birbirimizin inançlarını ahlak değerlerini anlamaya çalışan ve birbirine tahammülü olan bir dünyaya ihtiyacımız vardır. Böyle bir dünyayı oluşturmada hepimize görev düşmektedir.

Saygılarımla.